

Reclame Code Commissie

Per email: Klacht@Reclamecode.nl

Amsterdam,

Geachte leden van de Reclame Code Commissie,

Hierbij ontvangt u een klacht van Stichting Varkens in Nood over de website van Stichting Vlees.nl.

Contactgegevens:

Stichting Vlees.nl

KvK 27379310

Louis Braillelaan 80

2719EK Zoetermeer

www.vlees.nl info@vlees.nl

079 3634922

Inleiding

Vlees.nl is een initiatief van de Nederlandse vleessector en dient ter promotie van (Nederlands) vlees. Zo staat op de site ook het volgende: *“Vlees.nl is het crossmediale en interactieve communicatieplatform van de stichting Vlees.nl: een initiatief van de Nederlandse vleessector. De stichting stelt zich ten doel het bevorderen van het imago van Nederlands (rood) vlees en de productie daarvan”*. De uitingen op de website zijn dan ook reclame te noemen in de zin van de Nederlandse Reclame Code (NRC)

Dit is niet de eerste keer dat er een klacht wordt ingediend tegen de Stichting Vlees.nl. De Reclame Code Commissie (RCC) heeft in 2011 al geoordeeld dat delen van de website misleidend en/of onjuist zijn (productie 1). Dit is door het College van Beroep bevestigd (productie 2). Onder verwijzing naar deze uitspraak hebben wij (Stichting Varkens in Nood) Stichting Vlees.nl diverse keren verzocht de website aan te passen en de aanbevelingen van de RCC over te nemen. Stichting Vlees.nl heeft daar geen gehoor aan gegeven. Stichting Vlees.nl is kennelijk van oordeel dat zij zich van de eerdere uitspraak van de RCC niets hoeft aan te trekken. Mede om die reden zien wij ons genoodzaakt opnieuw een klacht in te dienen.

Op de site Vlees.nl wordt onderscheid gemaakt tussen varkensvlees, rundvlees, kalfsvlees en ander vlees. Deze klacht richt zich alleen tegen de uitingen die zien op varkensvlees (vooralnog zijn alleen die uitingen door ons onderzocht).

Dierenwelzijn is een onderwerp dat in de belangstelling staat. Steeds vaker is er kritiek te horen op de wijze waarop in Nederland varkens worden gehouden voor de productie. Mensen maken zich daar zorgen over. Ze maken zich zorgen over de wijze waarop de dieren leven en geslacht worden en ook over de gevolgen die vleesconsumptie heeft op het milieu. Vlees.nl speelt daarop in en probeert die zorgen weg te nemen. Het is haar goed recht om dat te proberen en om voor haar eigen belangen op te komen. Echter, daarbij dient Stichting Vlees.nl zich wél te houden aan de NRC en vooralnog is dat niet het geval.

Op de website “vlees.nl” staan onwaarheden en misleidende mededelingen over de Nederlandse varkenshouderij en over de productie van Nederlands varkensvlees. Consumenten en zakelijke relaties krijgen – kort samengevat - bij het bezoeken van de website een te rooskleurig beeld voorgeschoteld van het leven (en de dood) van varkens die worden gehouden in de Nederlandse varkenshouderijen. Dat is in strijd met de artikelen 2, 7 en 8 van de NRC.

Ten aanzien van de volgende hoofdthema's wordt de consument onjuist voorgelicht dan wel zijn de uitingen op de website misleidend te noemen:

- 1) De omstandigheden waaronder varkens leven, worden gehouden en worden gedood.
- 2) De positie van Nederlandse varkensboeren ten opzichte van hun buitenlandse collega's.
- 3) De vermeende tegenstrijdigheid tussen dierenwelzijn en milieu.
- 4) De effecten op de gezondheid dat het eten van (varkens)vlees met zich mee brengt.

De uitingen waar deze klacht zich tegen richt zijn per hoofdthema gegroepeerd.

1. Onjuiste, oneerlijke en/of misleidende uitingen over de omstandigheden waaronder varkens leven, worden gehouden en worden gedood (artikel 2, 7 en 8 NRC).

VARKENSVLEESPRODUCTIE IN BEELD

De varkensvleesproductie in Nederland wordt steeds transparanter. In deze video wordt het hele proces rond het houden van varkens voor de productie van varkensvlees uitgelegd.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-slacht/>

Op de site Vlees.nl staat een video die 15.09 minuten duurt. Volgens Stichting Vlees.nl wordt in de video het gehele proces rond het houden van varkens voor de productie van varkensvlees uitgelegd. Dit uit het oogpunt van transparantie. Diverse uitlatingen zijn echter onjuist, misleidend en/of oneerlijk. Ter toelichting hierop het volgende:

- ➔ 3.40 Ten onrechte wordt gesteld dan wel de suggestie gewekt dat er permanent toezicht is van dierenartsen van de NVWA in slachterijen. Dat is niet zo. In kleine en middelgrote slachterijen is er geen permanent toezicht van een dierenarts. Dat is alleen in de grote slachthuizen het geval. Daarbij is de regel dat een NVWA dierenarts aanwezig is geenszins aanleiding om aan te nemen dat er geen dierenwelzijnsaantastingen plaatsvinden. De naleefmonitor van de NVWA laat zien hoe vaak er in 2015 en 2016 overtredingen plaatsvonden in de slachterijen voor roodvlees (varkens, koeien en vleeskalveren). Bij het bedwelmen is in de tweede helft van 2016 in 95% van de inspecties geen overtreding waargenomen bijvoorbeeld. Bij het verbloeden ging het in 97% van de inspecties goed (zie productie 11). In 5% en 3% van de inspecties ging er dus iets mis op het gebied van dierenwelzijn. Recente aandacht in de media laat bovendien zien dat de NVWA vaak niet of onvoldoende ingrijpt bij misstanden (productie 12). Zie voor verdere onderbouwing van misstanden in slachterijen punt 13 t/m 120 van het misstandenrapport (productie 3).
- ➔ In de video (op 06:09) wordt gesteld dat dierenartsen, werkzaam in het slachthuis, de organen bekijken om te beoordelen of de dieren gezond waren. Hierdoor ontstaat bij de

gemiddelde consument het idee dat alleen gezonde dieren geconsumeerd worden. Dat is niet juist. Een groot deel van de varkens kampt met luchtweg- en longinfecties, nierontstekingen en abcessen. Ook heeft een groot deel van de varkens maagzweren. Deze varkens worden niet afgekeurd voor consumptie (want dan zou de helft van alle varkens afgekeurd moeten worden). Enkel het aangetaste orgaan wordt afgekeurd, maar dit betekent niet dat het varken gezond was. Voor de onderbouwing van het grote aantal varkens dat kampt met problemen (en dat dus helemaal niet gezond is) wordt verwezen naar het misstandenrapport van de Stichting Varkens in Nood (een bundeling van wetenschappelijke rapporten, beeldmateriaal en inspectieverslagen, productie 3). Ten aanzien dit punt wordt verwezen naar misstand 4, 10, 20 en 92 van dit misstandenrapport.

- 08:40. Hier wordt een zeugenbedrijf met een dikke laag stro getoond. Het zou mooi zijn als varkens dit hadden. Dat zou inderdaad betekenen dat (enigszins) “de huisvesting is afgestemd op de behoefte van het varken”, zoals dat in de video wordt gesteld. Helaas is stro totaal niet representatief voor de sector. Stro is duur en verstopt de mestsystemen en wordt daarom bijna nooit gebruikt. In 2013 gaf de toenmalige staatssecretaris van EZ aan dat stro als afleidingsmateriaal vrijwel niet gebruikt wordt voor varkens: *“De gebruikte mengmestinstallaties in de huidige stalsystemen laten het veelal niet toe dat gebruik wordt gemaakt van instrooien met organische materialen. In de praktijk wordt daarom veelvuldig gebruik gemaakt van niet-afbreekbare speeltjes.”* (zie productie 4). Ook bij groepshuisvesting voor zeugen wordt stro nauwelijks gebruikt. Volgens onderzoekers van Wageningen zijn er 7 systemen voor groepshuisvesting voor zeugen waar een varkenshouder voor kan kiezen, slechts één hiervan gebruikt stro. “De volgende systemen zijn beschreven: 1) voerstation voor stabiele groepen zonder strobed; 2) voerstation voor dynamische groepen zonder strobed; 3) voerstation voor dynamische groepen met strobed; 4) voerligboxen met uitloop voor stabiele groepen zonder strobed; 5) Ad lib voeding voor stabiele groepen zonder strobed; 6) vloervoeding voor stabiele groepen zonder strobed; 7) trogvoeding voor stabiele groepen zonder strobed (zie productie 5). In 2012, toen het grootste deel van de zeughouders klaar was met de verbouwing naar groepshuisvesting, heeft onderzoeksinstituut LEI geïnventariseerd welke systemen het meest gebruikt werden. Het staat als volgt in het rapport: *“34% van de bedrijven met heeft voerligboxen met uitloop. Dit systeem wordt direct gevolgd door groepshuisvesting met voerstations op beton, met 32%. Groepen in stro is duidelijk minder populair, 15%”* (productie 6). Ten onrechte wordt de suggestie gewekt dat stallen met stro de norm zijn (zoals de consument dat graag ziet).
- 08:50 In de video wordt gezegd dat zeugenbedrijven gespecialiseerd zijn in het fokken van gezonde en vitale biggen. Dit is onjuist en misleidend. De focus ligt op een hoge productie, dus zoveel mogelijk biggen. Door deze hoge productie neemt de vitaliteit van de biggen juist af. Staatssecretaris Van Dam kreeg in 2016 de volgende vraag vanuit de Tweede Kamer gesteld: *“Onderschrijft u dat fokken op grote aantallen (kleine) biggen per zeug bijdraagt aan het hoge sterftecijfer onder biggen?”* Zijn antwoord: *“De varkenshouderij heeft in 2009 beloofd dat ze de sterfte van biggen zou terugdringen. De vertegenwoordigers van de sector is nu gevraagd om een verklaring voor deze stijging en met hen is besproken hoe ze de beloofde daling alsnog gaan realiseren. In elk geval moet*

er een einde komen aan het steeds verder vergroten van het aantal biggetjes dat per keer geboren wordt. Uitgangspunt is dat biggen bij hun eigen moeder kunnen drinken” (productie 7). Robert Hoste, econoom varkensproductie, geeft in een interview met boerenbusiness.nl aan: *“Het aantal biggen dat wordt geboren is de laatste jaren toegenomen, van 11,4 in 2001, naar 14,4 in 2015. Meer levend geboren biggen betekent dat er ook meer zwakkere broeders zijn en de biggensterfte dus toeneemt.”* Op de vraag of minder biggen per zeug economisch gezien een goede weg voor zeughouders is, antwoordt hij: *“Het hangt af vanuit welk perspectief je het bekijkt. Als verlagen van de biggensterfte het doel is, dan moet worden ingezet op minder biggen per zeug zodat de levensvatbaarheid van de andere biggen toeneemt”* (Productie 8).

- ➔ 10:50 “De zeug gaat naar de kraamstal”. Er volgen dan beelden van schattige biggen en biggen aan de uier. Er wordt aan voorbij gegaan dat een zeug zich in een kraamkooi niet kan omdraaien, dat er miljoenen biggen sterven door zwakte en dooddrukken en dat zeugen in deze vorm van huisvesting niet voor hun biggen kunnen zorgen en geen nest kunnen maken. Het moederinstinct wordt volledig genegeerd. In de video blijft de kraamkooi zorgvuldig uit beeld. Dit is valse voorlichting. Informatie weglaten is ook misleidend wanneer het essentiële informatie betreft. Op de site staat dat in de video het hele proces rondom het houden van varkens voor de productie van varkensvlees wordt uitgelegd. Dat is onjuist. Een belangrijk onderdeel hiervan is de kraamkooi waarin een zeug grote delen van haar leven doorbrengt en die informatie wordt niet getoond. Ook het couperen van de staarten van biggen en het castreren wordt niet getoond. Ook dat is een essentieel onderdeel van het proces dat ten onrechte buiten beeld blijft. Juist de informatie die de gemiddelde consument als schokkend of vervelend zou kunnen ervaren blijft buiten beeld.

Dit is de situatie in de praktijk ten aanzien van de kraamkooien:

- ➔ 11:10. In de video wordt gezegd “als de biggen bij de zeug weg kunnen”. Hier wordt gesuggereerd dat de biggen op een leeftijd gekomen zijn dat ze zonder consequenties bij de moeder weggehaald kunnen worden. Dat is niet juist. Biggen worden veel te vroeg gespeend (bij hun moeder weggehaald), namelijk al op 3-4 weken, terwijl de darmen op dat moment onvoldoende voorbereid zijn op vast voedsel. Er ontstaat dan diarree en algehele zwakte. Spenen is op zijn vroegst pas acceptabel na 5 tot 6 weken (35 tot 42 dagen). In de natuur is dit 56 tot 140 dagen. De reden voor spenen is niet dat de biggen er al aan toe zijn, maar dat de zeug zo snel mogelijk weer nieuwe biggen kan werpen. Hiertoe worden de biggen zo vroeg mogelijk bij de moeder weggehaald. Dit wordt in de video niet vermeld. In een rapport van het Louis Bolk Instituut wordt dit ook bevestigd: *“In de commerciële varkenshouderij is de speenleeftijd van biggen in de afgelopen 40 jaar afgenomen, doordat de productie intensiever is geworden. Het vroeger spenen van biggen komt met name voort uit de eis voor een hogere reproductiesnelheid in zeugen en een verbetering in het voer. Bezorgdheid rondom dierenwelzijn en het moeten verminderen van het gebruik van antibiotica hebben ertoe geleid dat de huidige EU-speenleeftijd minimaal 28 dagen is in de gangbare varkenshouderij”*. Ter onderbouwing van de negatieve effecten van dit vroege spenen, verwijzen wij ook naar dit rapport (productie 9) en naar misstand 80 t/m 83 van het misstandenrapport (productie 3).
- ➔ 12:31. In de video wordt gezegd: “De huisvesting, het stalklimaat en de voeding zijn belangrijke gezondheidsfactoren voor de dieren”. Hier wordt gesuggereerd dat stalklimaat en huisvesting goed zijn, terwijl er tal van dierenwelzijnsproblemen zijn in de varkenshouderij die het gevolg zijn van de huisvesting. Zo heeft meer dan de helft van de varkens luchtweg- of longinfecties, botandoeningen en maagzweren. Deze worden veroorzaakt door slecht stalklimaat, slechte huisvesting en het fokken op hoge productie. Ook zijn er veel voeding gerelateerde problemen, omdat voeding wordt afgestemd op snelle groei en niet op goede gezondheid. Dit soort problemen worden allemaal achterwege gelaten en - erger – er wordt gedaan of de varkens in optimale omstandigheden leven, terwijl ze in werkelijkheid vaak onder slechte omstandigheden leven, getransporteerd en geslacht worden. Zie voor onderbouwing van de dierenwelzijnsproblemen het misstandenrapport (productie 3).
- ➔ In de video wordt op 12:48 gezegd: “In elke levensfase krijgt het dier voeding die daar exact op is afgestemd.” Dat is niet juist. Het voer dat varkens krijgen is zeer eenzijdig en hoofdzakelijk gericht op hoge productie, niet op de behoefte van het dier. Jonge biggen – die nog melk nodig hebben – worden gespeend en krijgen vast voer zodat de zeugen opnieuw zwanger gemaakt kunnen worden. De abrupte voerovergang naar op dat moment ongeschikte voeding leidt tot schade in de darm van de biggen, die daardoor regelmatig last krijgen van E-coli infecties, die volop groeien en gifstoffen produceren. Deze gifstoffen komen in de bloedbaan terecht en zorgen ervoor dat weefsel, zoals de uiteinden van staartjes en oren, afsterft (necrose). In de gangbare varkenshouderij is het voer met name bedoeld om varkens tegen minimale kosten zo snel mogelijk te laten groeien. Het voer is daarom zeer energierijk, maar bevat weinig vezels en ruwvoer. Door gebrek aan vezels in veevoer hebben varkens allerlei darmklachten. Een tekort aan vezels veroorzaakt bovendien maagzweren. Uit onderzoek van de Gezondheidsdienst voor Dieren blijkt dat 74% van de zeugen en 58% van de vleesvarkens last heeft van maagaandoeningen, waaronder maagzweren. Voeding en stress spelen een belangrijke

rol. Zie voor verdere onderbouwing misstand 10, 47, 80, 81, 83, en 92 van het misstandenrapport (productie 3).

- ➔ 13:07 In de video wordt gezegd: “Naarmate de dieren verder groeien, worden er steeds enkele uit het hok gehaald en verplaatst om de overige voldoende ruimte te geven. Het leefoppervlak van varkens in Nederland is royaler dan de Europese norm voorschrijft”. In de praktijk betekent “royaler” 0,15m² extra ruimte voor een varken van 100kg. Dat de oppervlakte die varkens krijgen bij lange na niet voldoende is voor een goed welzijn, wordt niet genoemd. Wageningse onderzoekers zien ruimtegebrek als één van de grootste welzijnsproblemen in de varkenshouderij. Op de schaal van ongerief krijgt ruimtegebrek dan ook de hoogst mogelijke score (8 van 8) (productie 10). Overbezetting tast het welzijn én de gezondheid van alle varkens aan, maar de varkens die lager in de rang staan zijn het grootste slachtoffer omdat zij niet kunnen vluchten voor de dominante varkens. Zie voor verdere onderbouwing misstand 9 t/m 12 en 16 van het misstandenrapport (productie 3). Dit mag met nog eens 10% worden verlaagd wanneer varkens in groepen groter dan 40 zitten.
- ➔ 13:20. In de video wordt gezegd: “Op het gebied van gezondheid laat de varkenshouder zich adviseren door de voerleverancier en de vaste dierenarts. Samen bekijken ze of de dieren probleemloos opgroeien”. Hiermee wordt de indruk gewekt dat varkens probleemloos kunnen opgroeien, terwijl in werkelijkheid ernstige dierenwelzijnsproblemen in de varkenshouderij zijn geconstateerd die het gevolg zijn van de wijze waarop de dieren worden gehouden. Zie hiervoor het misstandenrapport van (productie 3). Verder wordt ten onrechte de suggestie gewekt dat er sprake is van “opgroeien”. Opgroeien betekent voor de gemiddelde consument “volwassen worden” en daarvan is geen sprake. Vleesvarkens groeien erg snel en worden geslacht wanneer ze gemiddeld 6 maanden oud zijn. Er moet dus worden gesproken van “groeien” en niet van “opgroeien”. De reden dat er wordt gesproken van “opgroeien” is vermoedelijk gelegen in het feit dat onderzoek heeft uitgewezen dat de gemiddelde consument heeft aangegeven het geen prettig idee te vinden een jong dier te eten.

Conclusie: er wordt een video getoond waarop volgens Vlees.nl het gehele proces rondom het houden van varkens wordt uitgelegd. Een deel van de uitlatingen is echter onjuist, oneerlijk en/of misleidend en zodoende in strijd met de artikelen 2, 7 en 8 van de NRC. Ook worden essentiële onderdelen van het proces niet in beeld gebracht. Zoals de kraamkooien waarin zeugen opgesloten zijn, het couperen van de staarten en ook het castreren van biggen. Ook het verdoven van de dieren voor de slacht blijft buiten beeld en dat is misleidend. Zeker in combinatie met het feit dat elders op de site wordt gesteld dat het slachten van de dieren zonder stress en pijn plaatsvindt terwijl dat niet zo is. In een vergelijkbare zaak heeft de RCC eerder dit jaar slachterij VION ook het advies gegeven om de video op haar website aan te passen (aanbeveling van 23 mei 2017, 2017/00266). Deze video werd misleidend geacht omdat – onder meer – het verdovingsproces niet in beeld werd gebracht terwijl de video werd aangekondigd als zijnde “een volledig beeld van de productie van varkensvlees”.

Goede verzorging van dieren is essentieel voor een goede productie. Dat is in de geschiedenis altijd al een reden geweest om gewoon goed met dieren om te gaan. In de loop der tijd is de kennis over het gedrag van dieren toegenomen. Zo is ook de aandacht voor dierenwelzijn vergroot. Dit geldt voor onze huisdieren maar ook voor dieren die uiteindelijk vlees leveren.

<https://www.vlees.nl/vlees/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt gesteld dat er goed met dieren wordt omgegaan, omdat dit de productie bevordert. Helaas is het in de praktijk zo dat het welzijn van dieren op grove schaal wordt geschonden en goede zorg - zoals stro en voldoende ruimte – om financiële redenen ontbreken. Zie ook hiervoor het misstandenrapport waarin alle misstanden in de varkenshouderij met bijbehorende bronnen staan vermeld (productie 3).
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** De productie is al jaren consequent toegenomen (“beter geworden”) maar dit heeft juist geleid tot meer welzijns- en gezondheidsproblemen. Ten onrechte suggereert de website dat “een goede productie” betekent dat de dieren gezond zijn en een beter leven hebben, dat de dieren goed verzorgd worden. Dat is onjuist. De term “goede productie” ziet alleen op het aantal dieren dat jaarlijks wordt geproduceerd. Van een “goede verzorging” is geen sprake. Robert Hoste, econoom varkensproductie, geeft in een interview met boerenbusiness.nl aan: *“Het aantal biggen dat wordt geboren is de laatste jaren toegenomen, van 11,4 in 2001, naar 14,4 in 2015. Meer levend geboren biggen betekent dat er ook meer zwakkere broeders zijn en de biggensterfte dus toeneemt”* (productie 8). Een ander voorbeeld is het vroege spenen van biggen, waardoor de jaarproductie van een zeug toeneemt. Dit gaat gepaard met meer welzijns- en gezondheidsproblemen bij de biggen. In de biologische varkenshouderij mogen biggen pas bij hun moeder worden weggehaald als ze 6 weken oud zijn. Dit is veel beter voor de gezondheid en het welzijn van de big, maar zorgt voor een lagere (“slechtere”) productie omdat de zeug op jaarbasis minder biggetjes krijgt. Echt goede verzorging leidt dus tot een iets lagere productie (productie 13).
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk** “Dat is in de geschiedenis altijd al een reden geweest om gewoon goed met dieren om te gaan”. De website spreekt van “gewoon goed met dieren omgaan”. Voor de gemiddelde consumenten betekent dit dat dieren voldoende leefruimte hebben, natuurlijk gedrag kunnen vertonen en ook dat jonge dieren voldoende lang bij de moeder kunnen blijven. De realiteit is anders. De geschiedenis laat excessen zien als kistkalveren, plofkippen, leghennen op minder dan 1 A4tje ruimte in kale kooien, kooihuisvesting voor zeugen. Dit is geen toonbeeld van goede verzorging en tevens de reden dat sommige van die praktijken inmiddels gelukkig ook niet meer zijn toegestaan in Europa.

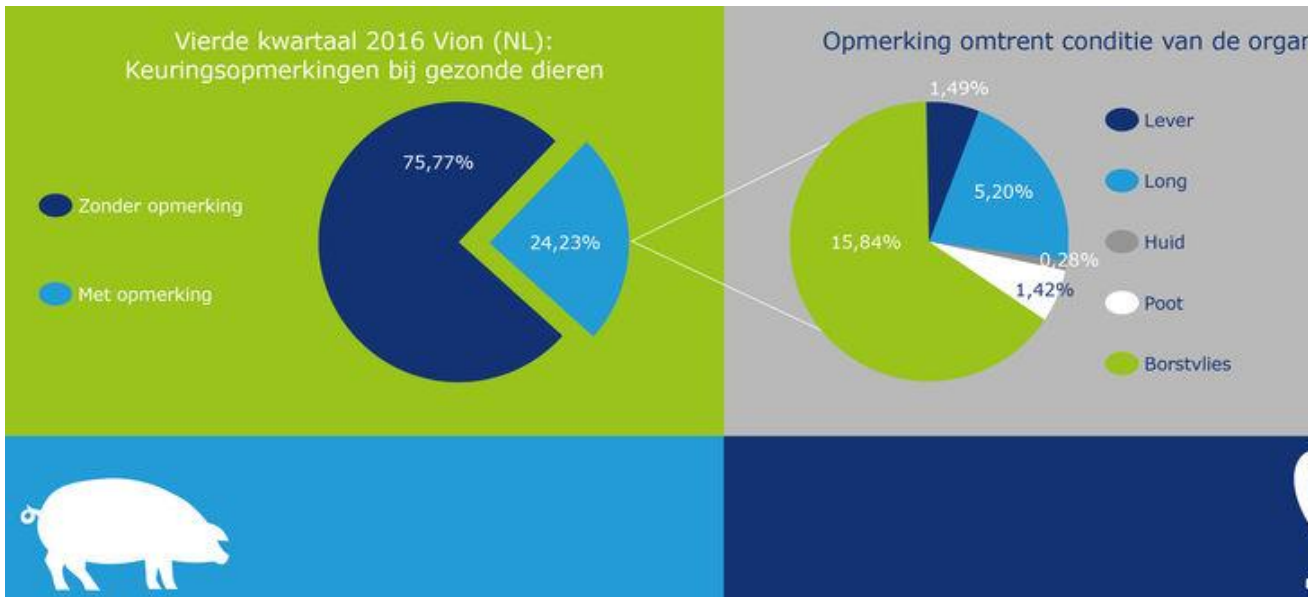

In het algemeen geldt dat dieren die zich niet prettig voelen, niet goed groeien en sneller ziek worden. Veehouders houden van hun vak én verdienen er hun brood mee. Ze doen er veel aan om hun dieren gezond te houden en goed te laten groeien. Voor veehouders is er nog een belangrijke reden om te zorgen voor gezonde dieren die zich prettig voelen. De leefsituatie en gezondheid van de dieren beïnvloeden ook de kwaliteit van het vlees en soms ook de opbrengst voor de veehouder. Zo is stress een belangrijke factor voor de vleeskwaliteit.

<https://www.vlees.nl/vlees/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

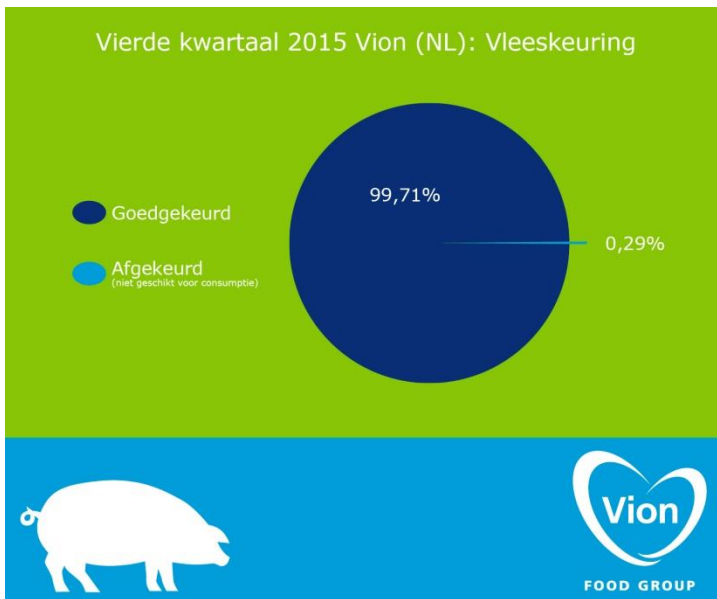
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** In de varkenshouderij zijn er enorm veel dierenwelzijnsproblemen en gezondheidsproblemen. Ondanks dat blijven varkens wel eten en groeien. Ten onrechte stelt dan wel suggereert Vlees.nl dat dit betekent dat de dieren zich dus prettig voelen terwijl zij dat op geen enkele wijze kan onderbouwen. Eten is een overlevingsmechanisme en één van de weinige dingen die het varken niet onthouden wordt. Dat een varken eet en groeit, betekent niet dat het zich dus prettig voelt. Daarnaast zorgt juist het fokbeleid op hoge groei voor diverse gezondheidsproblemen, zoals botvergroeiingen bij vleesvarkens (door de snelle groei) en een hoger sterftepercentage bij zeugen en biggen. Dit is voor de sector geen reden om een halt toe te roepen aan dit doorgeslagen fokbeleid. Overigens is het wel zo dat wanneer de dieren beter verzorgd worden de gezondheid verbetert – maar in de varkenshouderij worden deze factoren (meer ruimte, afleiding, frisse lucht) vooral gezien als “kostenpost” en wordt er niet gekeken naar de voordelen op lange termijn. De sector is erop gericht om dieren – met zo min mogelijk kosten – zo snel mogelijk naar de slacht te kunnen brengen. Dierenwelzijn (ruimte, goed voer, goed stalklimaat, uitloop naar buiten) kost geld. Ter onderbouwing van welzijnsproblemen bij varkens die het gevolg zijn van slechte leefomstandigheden en zorg verwijzen wij graag naar het misstandenrapport (productie 3) en dan met name misstand 1, 4, 5, 10, 13, 13, 15, 20.
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk** is ook de volgende stelling: “De leefsituatie en gezondheid van de dieren beïnvloeden ook de kwaliteit van het vlees”. Dit klinkt logisch, maar de realiteit bewijst het tegendeel. De vleeskwaliteit van dieren met welzijnsproblemen is prima acceptabel, getuige de hoge percentages afwijkingen aan de slacht. Een groot deel van de varkens kampt met luchtweg- en longinfecties. Ook heeft een groot deel van de varkens maagzweren of abcessen. Deze varkens worden meestal niet afgekeurd, want dan zou de helft van alle varkens afgeschreven moeten worden. Meestal wordt enkel het aangetaste orgaan afgekeurd. De rest van het vlees is geschikt voor menselijke consumptie. Dit levert wel wat economische schade op. Op de website van slachterij VION staat dit systeem duidelijk beschreven. “In totaal in die week was de schade van gehele of gedeeltelijk afgekeurde varkens zo’n 45.000 euro. Van deze schade komt 6 procent door afgekeurde organen; hart, nieren en middenrif. 32 procent zijn pathogene afwijkingen aan het karkas die tijdens de slacht worden weggesneden. Dan gaat het bijvoorbeeld om abcessen. 50 procent zijn geheel afgekeurde varkens (niet geschikt voor menselijke consumptie). 10 procent zijn afgekeurde kilo’s in de snijzaal. Bijvoorbeeld abcessen aan pootham, schouder of wang die aan de slachthaak nog niet zichtbaar waren” (productie 14).

Op de website van Vion is ook per kwartaal te zien hoeveel procent van de dieren een orgaanafwijking heeft. In het laatste kwartaal van 2016 was dat 25%.

Bron: www.vionfood.nl/nl/kwaliteit/keuringsresultaten/varken

Voor de duidelijkheid, 99,71% van het vlees was goedgekeurd voor consumptie in datzelfde kwartaal:

Kortom, de leefsituatie beïnvloedt de gezondheid van de varkens negatief. Hierdoor heeft 25% van de varkens orgaanafwijkingen van de lever, longen, borstvlies, poten en de huid. Deze dieren zijn vrijwel allemaal geschikt bevonden voor consumptie en opgegeten.

SLACHTPROCES & VERWERKING

Varkens met het juiste gewicht gaan van het varkensbedrijf naar de slachterij. Varkens gaan met groepsgenoten naar een stal waar ze tot rust kunnen komen. Het slachten van varkens is aan EU-regels gebonden, bijvoorbeeld gericht om stress en lijden te voorkomen.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-slacht/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Hier wordt de indruk gewekt dat de varkens in de wachtstal van een slachterij tot rust kunnen komen. Het is echter niet ongebruikelijk dat varkens – vlak voor transport of in de slachterij - met andere varkens gemengd worden. Hierdoor ontstaan heftige gevechten. Zie ter onderbouwing misstand 23, 101 en 114 van het misstandenrapport (productie 3). Verder is de regelgeving van de Europese Unie een compromis tussen economie en dierenwelzijn, waarbij dierenwelzijn vaak het onderspit delft omdat met beter dierenwelzijn vaak kosten gepaard gaan. Zie voor alle dierenwelzijnsproblemen van transport naar slacht misstand 101 t/m 120. Als regelgeving stress en lijden daadwerkelijk zouden moeten voorkomen, zouden er eisen gesteld worden aan de slachtsnelheid en zou het mixen van varkens vlak voor transport of in de slachterij, het urenlang laten wachten van zieke dieren en de CO2 verdoving waarbij varkens tenminste 20 seconden lang een doodstrijd voeren, verboden zijn.
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** De website stelt dat varkens geslacht kunnen worden zonder dat zij lijden. Dat is niet mogelijk. Het lijden kan beperkt worden, maar het kan niet geheel voorkomen worden terwijl dat wel wordt gesteld (er wordt immers gesproken van het “voorkomen van stress en lijden”). De gemiddelde consument krijgt ten onrechte het idee dat de varkens “er niets van merken”.

VARKENSHOUDERIJ

Voor het houden van varkens gelden in Nederland richtlijnen. Begin jaren 90 heeft de Nederlandse varkenshouderij als eerste ter wereld een eigen kwaliteitssysteem (IKB) ontwikkeld met regels voor de huisvesting, het voer, de diergezondheid, het transport en de traceerbaarheid.

Biggen van 23 kilo gaan van het zeugenbedrijf naar het vleesvarken bedrijf. Daar leven ze in vaste groepen tot ze met een gewicht van zo'n 115 kilo slachtrijp zijn en het varkensbedrijf gaan verlaten. Varkenshouders werken op basis van Europese regels, Nederlandse wetgeving, kwaliteitssystemen als IKB, eisen van slachterijen, aanvullende eisen van afnemers zoals supermarkten. Ze voldoen aan een scala van eisen van de markt en de maatschappij.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

Onjuist, misleidend en/of oneerlijk. Deze tekst wekt de indruk dat er een scala aan wetten, regels en eisen is dat ervoor zorgt dat het welzijn van de varkens gewaarborgd is. Dit is echter pertinent onjuist. In de Nederlandse varkenshouderij komen tal van overtredingen voor. Wetten- en regels worden genegeerd, zeer ruim geïnterpreteerd en de controle door overheidsinstanties is onvoldoende en onvolledig, mede doordat er extreem veel 'open normen' zijn, waar de NVWA geen invulling aan geeft. Ook blijkt uit overheidsgegevens dat meer dan een kwart (26%) van de varkensbedrijven de summiere wetten en regels voor dierenwelzijn niet goed naleeft (productie 15).

GEZONDHEID

De Nederlandse overheid heeft eisen voor het houden van varkens vastgelegd in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Dit is de basis voor het gezond houden van dieren en het bestrijden van (besmettelijke) dierziekten. De eisen gelden voor hygiëne, gezondheid, veiligheid, welzijn, milieu en transport van dieren. Het kwaliteitssysteem IKB bevat voorschriften voor diergeneesmiddelen.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Hier wordt de indruk gewekt dat varkens gezond gehouden worden, terwijl er structurele gezondheids- en welzijnsproblemen in de varkenshouderij zijn als gevolg van slechte leefomstandigheden, eenzijdige voeding en een fokbeleid gericht op hoge productie. Zo loopt meer dan 50% van de varkens een longontsteking op, heeft meer dan 70% van de vleesvarkens een groeistoornis, meer dan 70% van de zeugen een maagaandoening zoals een maagzweer en 10% van de zeugen een blaasontsteking. Zie voor verdere onderbouwing misstanden 4, 10, 20, 33, 64, 81, 83, 86, 89, 92, 95, 96, 98 en 100 in het misstandenrapport (Productie 3).

DIERENWELZIJN

Een dier moet 'vrij zijn van honger en gebrek'. Dat was een eeuw geleden al de stelregel in de veehouderij. Dit is nog steeds het uitgangspunt in de vleesketen.

Welzijn voor dieren betekent in algemene zin dat een dier zich prettig voelt in zijn omgeving en geen honger en pijn heeft. Belangrijk is dat voeding, huisvesting en verzorging zo goed mogelijk aansluiten bij de natuurlijke behoefte van het dier. Deze behoeften zijn voor elke diersoort verschillend en de omgeving moet op elk van die soorten zijn aangepast.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** De manier waarop dieren in de veehouderij gehouden worden is zeer gebrekkig. De gebreken zijn zelfs zo ernstig dat dieren gestoord gedrag vertonen, zoals kannibalisme, stereotype gedrag en apathie. Dat dieren geen honger hebben, is ook onjuist. Vleesvarkens kunnen weliswaar onbepaald eten, maar ouderdieren zoals

zeugen worden op hongerdieet gezet om de productieresultaten te bevorderen, terwijl zij net als hun jongen sterke behoefte hebben om te eten. Zeugen bijvoorbeeld hebben net als hun nakomelingen, de vleesvarkens, de genetische eigenschap om extreem snel te groeien en altijd te willen eten. Zeugen worden, in tegenstelling tot vleesvarkens, echter beperkt gevoerd omdat het productieresultaat (het aantal biggen per jaar) achteruitloopt als zij teveel eten. Dragende zeugen hebben hierdoor continu een hongergevoel. Speciaal “welzijnsvoer” zorgt er ervoor dat de honger minder ernstig is maar neemt het hongergevoel geenszins weg. Honger leidt tot asociaal, afwijkend en stereotiep gedrag, zoals loos kauwen, tongspelen en schuimbekken. Zie voor verdere onderbouwing misstand 46 van het misstandenrapport (productie 3) en de gemarkeerde delen van het ongeriefrapport (productie 10).

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Dat de manier van houden en verzorgen niet tot pijn leidt, is niet waar. Om maar één voorbeeld te noemen: het standaard uitgevoerde staartjes couperen gebeurt op 99% van de Nederlandse gangbare bedrijven. Het gebeurt zonder verdoving bij biggen van 3 dagen oud en dit veroorzaakt acute en soms ook chronische pijn. Biggen krijgen geen pijnstilling na deze ingreep. Zie voor onderbouwing de gemarkeerde delen van het ongeriefrapport (productie 10).
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Wederom wordt ten onrechte gesteld dan wel op zijn minst gesuggereerd dat de varkens zich prettig voelen in de omgeving waarin zij worden gehouden. Dat varkens zich niet prettig voelen is echter evident en volgt ook uit het misstandenrapport. Varkens hebben last van veel kwalen, vervelen zich, hebben te weinig ruimte, etcetera. Stichting Vlees.nl wil de consument echter later geloven dat de dieren zich prettig voelen en een goed leven hebben gehad. Dit zodat de gemiddelde consument zonder zich bezwaard te voelen varkensvlees blijft kopen.

NATUURLIJK GEDRAG

Veehouders houden dieren voor de productie van vlees. Voor een goede groei is rust, regelmaat, goede voeding en een prettig klimaat een eerste vereiste.

De huisvesting in Nederlandse veehouderijbedrijven is op deze dierbehoefte aangepast.

Daarnaast moet worden voorkomen dat dieren zich vervelen en stereotiep gedrag gaan vertonen. Ook verveling kan leiden tot stress zodat dieren gaan bijten. Om dit te voorkomen beschikken stallen tegenwoordig over ‘speelgoed’ voor de dieren. Voetballen, kettingen, likblokken of borstels kunnen bijdragen aan afleiding en een afname van vervelingsstress. Het is niet makkelijk om te bepalen welke materialen het meest geschikt zijn. Het ‘speelgoed’ moet aan nogal wat eisen voldoen. De materialen mogen bijvoorbeeld niet breken, moeten voldoen aan hygiëne-eisen en mogen andere dieren niet hinderen of verwondingen kunnen veroorzaken.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt geschreven dat de “huisvesting aan de dierbehoefte is aangepast” en dat “stallen ter voorkoming van verveling over ‘speelgoed’ beschikken” en dat dit gebruikt wordt om te voorkomen dat dieren gaan bijten. Wageningse

onderzoekers zien de prikkelarme omgeving waarin varkens leven als één van de grootste welzijnsproblemen in de varkenshouderij en geven dit de hoogste score op de schaal van ongerief (8 uit 8) (productie 10). Varkens in de vee-industrie leven namelijk een zeer eentonig bestaan. In de kale hokken hebben ze weinig tot niets te doen: er is geen stro, er is amper ruimte en er valt niets te onderzoeken. Het afleidingsmateriaal dat wordt aangeboden komt absoluut niet tegemoet aan de behoefte van varkens om te onderzoeken en te wroeten. Ondanks het speelgoed wat de varkens krijgen (vaak een ketting met daaraan een harde bal) heeft ongeveer de helft van de varkenshouders last van staartbijten op het bedrijf. Dit prikkelarme bestaan leidt tot psychische stoornissen, zoals (ernstige) apathie. Het is herkenbaar aan verminderd sociaal gedrag, veel liggen en slapen, bewegingsloos staan of liggen, langzaam bewegen en trage reacties. Het wordt gezien als een manier om zich af te schermen van de omgeving, doordat het dier niet in staat is met de omgeving en hoge mate van stress om te gaan. De prikkelarme omgeving leidt bovendien tot frustratie en gestoord gedrag, zoals stangbijten, staart- en oorbijten en kannibalisme. Op 50% van de gangbare varkensbedrijven komt staartbijten voor, ondanks het feit dat de staart er op jonge leeftijd afgebrand wordt om dit te voorkomen. Zie voor verdere onderbouwing misstand 1, 2, 33 en 63 van het misstandenrapport (productie 3). Ten onrechte wordt gesteld dan wel ten minste de suggestie gewekt dat daadwerkelijk wordt voorkomen dat de dieren zich vervelen en stereotiep gedrag vertonen. Wageningse onderzoekers hebben aangetoond dat dit geenszins wordt voorkomen in de huidige varkenshouderij.

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt hier geschreven dat de huisvesting van dieren is aangepast op dierbehoefte, zoals een prettig klimaat. Dit is onjuist. Stallen zijn zo gebouwd om dieren zo snel mogelijk te laten groeien of zoveel mogelijk te laten produceren op een zo goedkoop mogelijke manier. De hoge concentratie ammoniak, in combinatie met veel fijnstof, endotoxines, vocht, tocht en een hoge infectiedruk, zorgen ervoor dat veel varkens ernstig benauwd zijn (tot 50%), pleuritis hebben (56%), chronisch hoesten (tot 50%) of ontstekingen hebben aan de longen (circa 58%), ademhalingswegen of ogen. Het chronische hoesten en moeilijk ademen heeft grote gevolgen voor het welzijn van de dieren; de Animal Sciences Group geeft hiervoor een ongeriefscore van 4 op een schaal van 8. Pleuritis is een nog pijnlijkere en langdurige of zelfs chronische aandoening, die van de Animal Sciences Group de hoogst mogelijke ongeriefscore krijgt (8 van 8). Het stalklimaat blijkt de laatste jaren bovendien te zijn verslechterd en luchtwegaandoeningen te zijn toegenomen. Zie voor verdere onderbouwing misstand 20 van het misstandenrapport (productie 3).

Het uitgangspunt in de Nederlandse veehouderij is dat dierziektes worden voorkomen. De veehouder kan dat bevorderen door dieren onder goede omstandigheden te houden en hygiënisch te werken. Goed eten en een veilige en schone omgeving dragen bij aan een gezond leven en aan het welzijn van het dier. Zo nodig zetten dierenartsen en veehouders medicijnen in om dieren te helpen herstellen. Het garanderen van de voedselveiligheid is een ander speerpunt in de hele vleesketen. Dat begint bij de zorg voor de levende dieren, maar gaat door bij de verwerking. Veel dierziektes hebben geen enkel effect op de vleeskwaliteit. Wanneer dit wel het geval is, komt het vlees niet op de markt.

<https://www.vlees.nl/themas/diergezondheid/>

Onjuist, misleidend en/of oneerlijk. Het uitgangspunt in de Nederlandse veehouderij is logischerwijs een hoge productie. Pas daarna is er aandacht voor dierziektebestrijding. Veel ziektes in de varkenshouderij zijn namelijk het gevolg van de focus op een hoge productie: speendiarree door te vroeg spenen van jonge biggen, kreupelheden door te snelle groei, 40% aangetaste luchtwegen door klimaat en luchtkwaliteit, maagzweren door eenzijdig voer en een verminderde weerstand door de hoge biggenproductie. Zie voor verdere onderbouwing misstand 10, 20, 80, 81, 86, 95, 96, 97, 98 en 100 van het misstandenrapport (productie 3).

VOORKOMEN VAN DIERZIEKTEN

Veehouders doen er alles aan om dierziektes te voorkomen. Het is ook in hun belang om hun bedrijf te beschermen tegen het inslepen van ziektekiemen. Daarom zijn de bedrijven vaak afgesloten. Bezoekers moeten zich registreren, meestal verplicht douchen en speciale bedrijfskleding dragen.

<https://www.vlees.nl/themas/diergezondheid/>

Onjuist, misleidend en/of oneerlijk. Veehouders doen er niet alles aan om dierziektes te voorkomen. Veel ziektes in de varkenshouderij zijn juist het gevolg van het management/productiesysteem: speendiarree door te vroeg spenen, kreupelheden door te snelle groei, 40% aangetaste luchtwegen door klimaat en luchtkwaliteit. Zie voor verdere onderbouwing misstand 20, 80, 81 en 86 van het misstandenrapport (productie 3). De ziektes zijn het gevolg van bewuste keuzes die worden gemaakt gericht op zo hoog mogelijke productie tegen zo laag mogelijke kosten.

INGREPEN

Veehouders laten ingrepen bij dieren het liefst achterwege. Verschillende ingrepen, zoals onthoornen, couperen van staarten en tanden bijvijlen moeten toch worden uitgevoerd, omdat het achterwege laten ernstiger gevolgen heeft dan het uitvoeren ervan. Bij het besluit om een ingreep al of niet uit te voeren worden de risico's voor mens en dier en het ongemak voor de dieren afgewogen. De Nederlandse veehouderij onderzoekt oplossingen in de bedrijfsvoering, in de fokkerijprogramma's en de huisvestingssystemen.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/ingrepen/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt gesteld dat ingrepen “nodig zijn voor de gezondheid en het welzijn van de varkens”. Dit klopt niet. Een ingreep als couperen is niet nodig en wordt uitsluitend verricht omdat de leefomstandigheden dusdanig slecht zijn dat varkens anders uit frustratie aan elkaars staarten gaan bijten. Daarom worden de staarten er preventief afgebrand. Vlees.nl doet het voorkomen alsof het couperen van de staarten gebeurt om een medische reden. Castreren gebeurt om te voorkomen dat het vlees uit de supermarkt bij het bakken “berengeur” produceert. Ook dat is geen ingreep ten behoeve van het welzijn of de gezondheid van varkens, evenals oormerken wat slechts gebeurt ten behoeve van identificatie. Zie voor verdere onderbouwing misstand 73, 74, 75 en 76 van het misstandenrapport (productie 3). Vlees.nl legt ook ten onrechte de link tussen risico's voor de mens en de genoemde ingrepen. Ten onrechte wordt gesuggereerd dat het achterwege laten van couperen en castreren risico's voor mensen met zich mee zou kunnen brengen terwijl dat niet zo is.

De vleesproductie is onlosmakelijk gekoppeld aan het slachten van dieren. Dit moet zorgvuldig en zo stressvrij mogelijk gebeuren en met respect voor het dier. Correct en zorgvuldig werken is nodig voor het dier, maar ook voor de kwaliteit van het vlees. Immers: een dier met weinig stress bij het slachten levert de beste vleeskwaliteit.

<https://www.vlees.nl/themas/van-vee-naar-vlees/verdoven/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** De meest gebruikte verdovingsmethode (met hoge concentraties CO₂) gaat gepaard met extreme paniek, ademnood en pijn die zo'n 15-30 seconden aanhoudt. Een motie om deze verdovingsmethode uit te faseren is in 2015 aangenomen. Betere methodes zijn wel beschikbaar, maar daarbij is het vaak niet mogelijk om in de huidige snelheid (zo'n 600 varkens per uur) varkens te slachten. Zie voor verdere onderbouwing misstand 117, 118 en 119 van het misstandenrapport (productie 3).

In Nederland is onderzoek gedaan naar welzijnsaspecten bij anesthesie met een CO₂ gasmengsel. Diverse concentraties CO₂ in het gasmengsel en de effecten op het dier zijn vergeleken. Tijdens de verdoving is gekeken naar de verandering in hartslag gedurende de tijd van het verdoven. De onderzoekers vonden geen noemenswaardige verschillen. Wel kunnen dieren tijdens de periode van verdoving last hebben van prikkelingen in de luchtwegen.

<https://www.vlees.nl/themas/van-vee-naar-vlees/verdoven/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** “De onderzoekers vonden geen noemenswaardige verschillen.” Dat klopt, de onderzoekers vonden dat er zowel in hoge als lage concentraties ernstige stress en aversie optrad. Citaat uit het rapport: “In de gondel zijn, vanaf het moment dat de gondel naar beneden ging tot het moment het dier volledig ligt, per dier de volgende gedragingen vastgesteld: omdraaien, sprong voorwaarts, achteruitlopen, naar voren vallen, wankelen, zitten, trillen van de hammen, gaspen en zwaar ademen, vallen, glijden, stuiteren, spartelen en fors trappen, oprichten van lichaam, overeind komen, gillen, oprichten van kop. Het omdraaien, een sprong voorwaarts en het achteruitlopen vond plaats op het moment dat de gondel enkele seconden op haar laagste stand was”. Deze gedragingen zijn samengevat als een paniecreactie. Hier wordt het gebracht alsof de welzijnsaantasting niet noemenswaardig is bevonden. Dat is absoluut onwaar. CO₂ verdoving brengt een zeer ernstige aantasting van het dierenwelzijn met zich mee. Zie voor verdere onderbouwing misstand 117 en 118 van het misstandenrapport (productie 3).
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** “Dieren kunnen last hebben van prikkelingen in de luchtwegen” is een ernstig understatement en suggereert ten onrechte dat de varkens verder niets tot weinig merken van de CO₂ verdoving. Citaat uit het rapport waar Vlees.nl naar verwijst: “Bekend is dat het inademen van hoge concentraties CO₂ in lucht leidt tot pijn bij de ademhaling hetgeen zich uit in het zwaar ademen, gillen en afwijkend gedrag (Hoenderken, 1983; Troeger en Wolterdorf, 1991; EFSA, 2004).” Bij de CO₂-verdoving worden varkens groepsgewijs een lift ingedreven. Deze lift zakt naar een kamer gevuld met hoge concentraties CO₂ (>80%). Het inademen van hoge concentraties CO₂ gaat gepaard met 15-30 seconden extreme angst, pijn in de luchtwegen en ademnood. Voordat de varkens het bewustzijn verliezen, zullen ze proberen te ontsnappen. Daarbij klimmen ze op elkaar, schudden ze met hun kop, snakken ze naar adem en gillen ze het uit. Uit onderzoek is gebleken dat varkens liever 72 uur geen water hebben dan dat ze een tweede keer blootgesteld worden aan hoge concentraties CO₂. Zie voor verdere onderbouwing misstand 117 en 18 van het misstandenrapport (productie 3).

TRANSPORT

Varkens worden vakkundig vervoerd. Chauffeurs hebben een opleiding gevolgen om op goed met de varkens om te gaan. Veewagens voldoen aan kwaliteitseisen. De vloer van de wagen is ruw zijn en voorzien van strooisel. De wagens hebben regelbare ventilatieopeningen die zorgen voor de optimale temperatuur in de wagen van 16 graden Celsius. De temperatuur wordt geregistreerd om controle mogelijk te maken. Reistijden worden zo veel mogelijk beperkt. Als varkens zijn afgeleverd reinigt de chauffeur de wagens. De NVWA houdt toezicht en controleert of vee transporteurs zich aan alle regels houden.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt gesuggereerd dat opleidingen en kwaliteitseisen voorkomen dat er dierenwelzijnsproblemen zijn. In de zomer van 2016 heeft de NVWA 78 controles uitgevoerd en bij 23 controles werden er overtredingen geconstateerd (productie 16). In 2015 werden er bij 378 van de 2020 NVWA controles overtredingen gezien, waaronder het vervoer van zieke dieren en overbelading (productie 17). Kortom, bij 20% tot (bij warm weer) 30% van de transporten is er iets niet in orde.
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Het is onjuist dat de temperatuur in veewagens altijd 16 graden is. Bij controles van het hitteprotocol werden er bij 23 van de 78 controles overtredingen geconstateerd (productie 16). Het is onmogelijk om de temperatuur in een truck rond de 16 graden te krijgen als er geen koelsystemen aanwezig zijn. In veruit de meest vrachtwagen is er geen koelsysteem/airco aanwezig. De temperatuur in de truck is het resultaat van de beladingsdichtheid, de buitentemperatuur en de (natuurlijke) ventilatie. Tijdens inspecties van Eyes on Animals bij een Nederlandse slachterij in 2016 werden ondanks dat er een hitteprotocol actief was vele transporten waargenomen met temperaturen boven de 30 graden Celsius (productie 18).
- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Reistijden worden helemaal niet zoveel mogelijk beperkt. De varkens gaan naar een vaste slachterij. Dat is niet per definitie de slachterij die het dichtste bij zit, maar de slachterij die de beste prijs geeft. Bovendien wordt een groot deel van de varkens levend geëxporteerd naar het buitenland en dat betekent een lange reis door Europa.

ONDERZOEK

Het wetenschappelijk definiëren van het begrip dierenwelzijn stelt onderzoekers nog steeds voor veel vragen. Mensen hebben van nature de neiging het gedrag van dieren te baseren op de eigen menselijke referenties. Maar wetenschappers weten nog steeds niet precies welke maatregelen bijdragen aan het welzijn van dieren. Ook al omdat dieren onderling sterk verschillen in hun gedrag en behoeften. Een maatregel die op het eerste gezicht positief lijkt, kan averechts werken of nadelen hebben op een ander gebied.

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt gesteld dat het lastig is om te bepalen wat welzijn betekent voor dieren. Hier is echter al heel veel onderzoek naar gedaan. Voor varkens is bekend dat stro ervoor zorgt dat varkens zich minder vervelen, dat het een positief effect heeft op de darmflora en dat gestoord gedrag, zoals staartbijten, aanzienlijk afneemt als tweemaal daags stro verstrekt wordt. Toch wordt in de meeste varkensstallen geen stro aan de varkens verstrekt. Ook wordt gebrek aan ruimte door Wageningse onderzoekers gezien als één van de grootste dierenwelzijnsproblemen in de varkenshouderij. Extra ruimte maakt dat varkens meer natuurlijk gedrag kunnen uitvoeren en zorgt voor minder frustratie en agressie binnen een koppel. Het ongeriefrapport van de WUR, opgesteld door een grote groep onderzoekers, laat feilloos zien waar er in de veehouderij structurele welzijnsaantastingen plaatsvinden. Per diersoort, met ieder hun eigen gedrag en behoeften (zie voor het onderdeel varkens productie 10). Ook is er op Europees niveau een onderzoeksproject gestart om het welzijn van varkens aan de hand van gedrag en gezondheid te kunnen meten. Hier is een protocol uit voort gekomen waarmee het welzijn van varkens op bedrijfsniveau kan worden gemeten. De aanpassingen in de veehouderij laten echter nog op zich wachten. Hoewel dus wel degelijk is bepaald in welke omstandigheden varkens zich prettig voelen, doet Vlees.nl het voorkomen alsof dat niet zo is. De reden daarvoor is evident. Vlees.nl zoekt een rechtvaardiging die aan de consument kan worden gegeven voor het feit dat aanpassingen in de veehouderij nog op zich laten wachten.

TEGENSTRIJDIGHEDEN

Dierenwelzijn is complexe materie. Als het gaat om extreme situaties is het makkelijk te oordelen en maatregelen te nemen. Meestal gaat het echter om aspecten waarvan niet zo makkelijk is vast te stellen of ze positief of negatief uitwerken op het welzijn van een dier. Scharreldieren moeten buiten kunnen lopen. De kans dat ze er parasieten en ziektes oplopen is voor deze dieren echter groter.

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Hier worden appels met peren vergeleken. Een varken dat buiten kan lopen, kan zijn natuurlijke gedragingen uitoefenen, zoals wroeten, op verkenning uitgaan, rennen, spelen en ontsnappen aan dominantere dieren.

Buitenhuisvesting zorgt ervoor dat heel veel dierenwelzijnsproblemen (verveling, frustratie, apathie, niet kunnen wroeten) verdwijnen. Het varken loopt mogelijk meer risico op parasitaire aandoeningen, maar dit dierenwelzijnsprobleem valt in het niet bij de structurele welzijnsproblemen van reguliere varkens. Het is bovendien prima te behandelen. Wetenschappers oordelen niet voor niets dat een biologisch varken een stuk beter welzijn heeft dan een regulier varken. En het Beter Leven keurmerk kent twee of drie sterren toe aan varkens die kunnen scharrelen of die biologisch gehouden worden. De gemiddelde consument wordt op het verkeerde been gebracht doordat Vlees.nl suggereert dat varkens voor hun eigen veiligheid en gezondheid binnen worden gehouden. Dat is – nogmaals – niet juist. Aandoeningen die varkens in theorie op zouden kunnen lopen wanneer zij buiten komen zijn vooral voor de varkenshouder vervelend.

NATUURLIJK GEDRAG

Veehouders houden dieren voor de productie van vlees. Voor een goede groei is rust, regelmaat, goede voeding en een prettig klimaat een eerste vereiste.

De huisvesting in Nederlandse veehouderijbedrijven is op deze dierbehoeften aangepast.

Daarnaast moet worden voorkomen dat dieren zich vervelen en stereotiep gedrag gaan vertonen. Ook verveling kan leiden tot stress zodat dieren gaan bijten. Om dit te voorkomen beschikken stallen tegenwoordig over 'speelgoed' voor de dieren. Voetballen, kettingen, likblokken of borstels kunnen bijdragen aan afleiding en een afname van vervelingsstress. Het is niet makkelijk om te bepalen welke materialen het meest geschikt zijn. Het 'speelgoed' moet aan nogal wat eisen voldoen. De materialen mogen bijvoorbeeld niet breken, moeten voldoen aan hygiëne-eisen en mogen andere dieren niet hinderen of verwondingen kunnen veroorzaken.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** “Voetballen, kettingen, likblokken of borstels kunnen bijdragen aan afleiding en een afname van vervelingsstress. Het is niet makkelijk om te bepalen welke materialen het meest geschikt zijn.” Er wordt gesuggereerd dat onduidelijk is welke materialen geschikt zijn voor het welzijn van de varkens. Dat is niet juist. De WUR, EFSA en de Europese Commissie hebben heldere aanbevelingen gedaan omtrent het afleidingsmateriaal voor varkens (zie producties 19 en 20). In 2016 heeft de Europese Commissie zelfs een uitvoeringsverordening gepubliceerd om het handhaven op afleidingsmateriaal te verbeteren. Hierin staat:

“4. Met het afleidingsmateriaal zouden varkens in hun essentiële behoeften moeten kunnen voorzien zonder dat hun gezondheid daarbij in gevaar komt. Het afleidingsmateriaal zou daarom veilig moeten zijn en bovendien:

a) eetbaar, zodat de varkens het kunnen opeten of eraan kunnen ruiken, en bij voorkeur enige

voedingswaarde hebben;

b) kauwbaar, zodat de varkens erin kunnen bijten;

c) onderzoekbaar, zodat de varkens het kunnen onderzoeken;

d) manipuleerbaar, zodat de varkens het kunnen verplaatsen of de structuur of de vorm ervan kunnen veranderen.

5. Afleidingsmateriaal zou niet alleen de in punt 4 opgesomde kenmerken moeten hebben, maar bovendien op zodanige wijze moeten worden verstrekt dat:

a) het langdurig interessant is, d.w.z. dat het het exploratief gedrag van de varkens stimuleert, en regelmatig moet worden vervangen en aangevuld;

b) de varkens er met hun snuit mee kunnen spelen;

c) het in voldoende grote hoeveelheden beschikbaar is;

d) het schoon en hygiënisch is.

Zie voor verdere onderbouwing punt 2 van het misstandenrapport (productie 3).

Conclusie: Het is wel degelijk duidelijk welke materialen het beste geschikt zijn voor varkens. Duidelijker dan in productie 20 kan het niet aangegeven worden. De sector zet die afleidingsmaterialen om haar moverende redenen echter niet in en probeert dat richting de consument te rechtvaardigen met de stelling dat daarover onduidelijkheid bestaat.

Welzijn niet beter bij diervriendelijk gehouden varkens

Biologische of scharrelvarkens hebben niet per definitie een beter welzijn en een betere gezondheid dan varkens in de 'gangbare, reguliere' systemen. Dat bleek uit onderzoek bij een Deense slachterij onder ruim 200.000 'biologische en scharrelvarkens' en bijna 1,2 miljoen 'gangbare' dieren.

<https://www.vlees.nl/nieuws/welzijn-beter-diervriendelijk-gehouden-varkens/>

➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Het heet nota bene diervriendelijk vlees. De stichting Beter Leven kent 2 sterren toe aan scharrelvarkens en 3 sterren aan biologisch varkensvlees. Dit doet zij niet voor niets. Alle criteria voor dit betere welzijn staan op de website van de dierenbescherming. Het onderzoek waar Vlees.nl naar verwijst legt slechts uit dat er óók bij scharrelvarkens en biologische varkens gezondheidsproblemen optreden (het onderzoek is overigens uitgevoerd in Denemarken, niet in Nederland). Het onderzoek telt enkele aan de slachtlijn zichtbare aandoeningen maar zegt niets over de leefomstandigheden van de dieren (over het welzijn). De stelling klopt dus niet. Het welzijn van de dieren laat zich niet meten aan de hand van een beperkt aantal aandoeningen aan de slachtlijn – het Welfare Quality Project (een Europees onderzoeksproject) kijkt naar diverse zaken, zoals het gedrag van de dieren in de stal (zowel positief gedrag als spelen, wroeten,

rusten en kunnen uitvoeren van natuurlijke behoeften als negatief gedrag (zoals stereotypen, apathie en stress) en gezondheidsindicatoren, zoals het aantal keer hoesten, het aantal dieren dat kreupel is, een aangebeten staart heeft etc. Ten onrechte stelt dan wel suggereert Vlees.nl dat het voor het dierenwelzijn niet zoveel uitmaakt of varkens biologisch zijn gehouden of hebben kunnen scharrelen. De gemiddelde consument wordt hierdoor beïnvloed en zal hierin een rechtvaardiging zien om varkensvlees uit de reguliere varkenshouderij te (blijven) kopen in plaats van vlees van varkens die biologisch zijn gehouden. Ten onrechte, de informatie die Vlees.nl verstrekt is onjuist.

2- Onjuiste, oneerlijke en/of misleidende uitingen ten aanzien van de positie van Nederland en Nederlandse varkenshouders ten opzichte van andere landen.

INTERNATIONAAL

De Nederlandse veehouderij loopt wereldwijd voorop in dierenwelzijn. Vanuit andere landen wordt vaak met bewondering gekeken naar de resultaten in de Nederlandse veehouderij. Groei- en productiecijfers staan op een hoog niveau: een aanwijzing voor de goede verzorging van de dieren. Immers, als dieren het goed hebben, groeien zij ook goed. Dankzij deze resultaten kunnen Nederlandse veehouders concurreren met landen waar welzijnsaspecten minder aandacht krijgen. Voorkomen moet worden dat kostprijshogingen de Nederlandse positie ondermijnt en dat de productie verschuift naar andere landen en het dierenwelzijn kind wordt van de rekening.

Nederlandse varkenshouders besteden veel aandacht aan het dierenwelzijn horen tot de absolute koplopers in de wereld. Eén aandachtspunt is de ruimte voor het dier. In Nederland gelden regels voor de ruimte die biggen, vleesvarkens en zeugen moeten hebben. Ook voor verlichting van de stallen en de aanwezigheid van afleidingsmateriaal (speelgoed) zijn er regels. Nederlandse varkens hebben gemiddeld 30 tot 40% meer leefruimte. De varkens blijven vaak in de hun groep. In Nederland leven zeugen in groepshuisvesting.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Nederland is geen koploper, maar een middenmoter. Zie hiervoor het Koploperrapport. Landen zoals Zweden, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen doen het beter (Productie 21). Zelfs wanneer geoordeeld zou moeten worden dat Nederland voorop loopt, dan betekent dat niet dat er dus sprake is van een goede verzorging. Dat er in andere landen wellicht sprake is van nog slechtere omstandigheden, maakt de verzorging in Nederland objectief gezien niet goed.

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er staat dat in Nederland zeugen in groepshuisvesting leven. Dit is voor dragende zeugen een Europees vereiste, dus Nederland is hierin niet uniek, maar deze suggestie wordt wel gewekt. Bovendien staan zeugen (die 2,3 keer per jaar biggen krijgen) een kwart van hun leven alsnog opgesloten in individuele kooien, namelijk rond de bevalling en tijdens het insemineren. Hierdoor staat zij op jaarbasis alsnog 64-80 dagen alleen vast, afgezonderd van de groep. De individuele huisvesting bij kraamzeugen krijgt van de WUR de hoogste ongeriefscore van 8 uit 8 (productie 10). Zie voor verdere onderbouwing misstand 35 en 48 van het misstandenrapport (productie 3).

HOUDERIJSYSTEMEN

In Nederland wordt al tientallen jaren veel geïnvesteerd in onderzoeken om houderijsystemen verder te verbeteren. Het duurt meestal lang voor de resultaten en de effecten van veranderingen duidelijk zijn. Het Nederlandse onderzoek wordt uitgevoerd door de Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit. In de loop der jaren zijn diverse houderijsystemen ontwikkeld, waarbij elk 'concept' zich meer of minder op bepaalde aspecten richt. De Wageningen Universiteit is gestart met het ontwikkelen van een dierenwelzijnmonitor voor kalveren waarmee objectief het welzijn van dieren kan worden gemeten. Nederland loopt wereldwijd voorop op het gebied van onderzoek naar dierenwelzijn en het nemen van welzijnsmaatregelen in de praktijk.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Nederland loopt niet voorop wat betreft het nemen van welzijnsmaatregelen in de praktijk. Nederland is wat dat betreft een middenmoter, geen koploper. Zie hiervoor het Koploperrapport. Landen zoals Zweden, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen doen het veel beter (productie 21).

INTERNATIONAAL

De Nederlandse veehouderij loopt wereldwijd voorop in dierenwelzijn. Vanuit andere landen wordt vaak met bewondering gekeken naar de resultaten in de Nederlandse veehouderij. Groei- en productiecijfers staan op een hoog niveau: een aanwijzing voor de goede verzorging van de dieren. Immers, als dieren het goed hebben, groeien zij ook goed. Dankzij deze resultaten kunnen Nederlandse veehouders concurreren met landen waar welzijnsaspecten minder aandacht krijgen. Voorkomen moet worden dat kostprijsverhogingen de Nederlandse positie ondermijnt en dat de productie verschuift naar andere landen en het dierenwelzijn kind wordt van de rekening.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Nederland is geen koploper, maar een middenmoter. Zie hiervoor het Koploperrapport. Landen zoals Zweden, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen doen het veel beter (productie 21).

3. Onjuiste, oneerlijke en/of misleidende uitingen ten aanzien van duurzaamheid en de vermeende tegenstrijdigheid tussen dierenwelzijn en milieu.

DUURZAAM

De Nederlandse varkensvleessector werkt duurzaam. Het produceren van varkensvlees legt immers druk op de natuurlijke grondstoffen, op het milieu. De bedrijfstak streeft naar een internationale koplopperspositie in het duurzaam, maatschappelijk verantwoord produceren van varkensvlees, met een goede balans tussen dierenwelzijn en het milieu. De NL varkensvleesketen wil de wereld helpen voeden door het leveren van hoogwaardige voedingsmiddelen op een manier die het milieu zo min mogelijk belast.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-slacht/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** (Ditzelfde wordt gezegd in de video op 12:40). Ten onrechte wordt gesteld dat het produceren van varkensvlees duurzaam is. Er wordt echter niet gemeld dat de voeding van varkens voor een groot deel bestaat uit soja afkomstig uit Zuid-Amerikaanse landen. Voor de productie van deze soja gaan tropisch bos en unieke savannes tegen de vlakke. Soja is een hooforzaak van ontbossing en het uitsterven van dieren en planten. De Nederlandse consumptie van varkensvlees leidt tot het gebruik van 230.000 ton soja. De landbouwgrond die hiervoor nodig is staat gelijk aan 95.000 voetbalvelden. Deze soja is voor het overgrote deel niet duurzaam, zien we aan de soja scorekaart van WNF. Ook als we specifiek naar de Nederlandse varkensvleesproducenten Vion, Compaxo en Van Rooi Groep kijken is duidelijk dat er nauwelijks duurzame soja wordt gebruikt voor de productie van Nederlands varkensvlees (productie 22).
- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** De productie van vlees is per definitie niet duurzaam omdat daarbij veel meer grondstoffen worden verbruikt dan bij de producties van plantaardige producten. Het voedingscentrum verwoordt het zo: "Dierlijke producten belasten het milieu sterker dan plantaardige. Dat geldt het sterkst voor vlees. De milieubelasting van dierlijke producten in vergelijking met plantaardige is: 2 tot 60 keer meer broeikasgas-uitstoot, 3 tot 10 keer meer landgebruik en energiegebruik en 30 tot 40 keer meer zoetwatergebruik" (productie 23). Het beste zou dus zijn geen varkensvlees te produceren.

Duurzaamheid gaat onder meer over dierenwelzijn, diergezondheid, voedselveiligheid, milieu, natuur, energie, arbeidsomstandigheden, hergebruik van restproducten en afval, het tegengaan van waterverspilling, de toepassing van hernieuwbare (= duurzame) energie en hergebruik van grondstoffen. Het gaat om respect en verantwoordelijkheid voor dier, mens en omgeving en om 'zuinig zijn op onze planeet', voorkomen dat natuurlijke hulpbronnen uitgeput raken en het klimaat ontregeld raakt.

<https://www.vlees.nl/themas/duurzaam-vee-vlees/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt geschreven "Het gaat om respect en verantwoordelijkheid voor dier, mens en omgeving en om 'zuinig zijn op onze planeet', voorkomen dat natuurlijke hulpbronnen uitgeput raken en het klimaat ontregeld raakt." Reclame maken voor vlees, zoals de website vlees.nl totdat doet, draagt hier niet aan bij. Eerlijk zou zijn hier te zeggen: "Vlees eten is niet duurzaam. Als we zuinig willen zijn op onze planeet kunnen we beter stoppen met het eten van vlees of onze vleesconsumptie drastisch verminderen." Ook het "tegengaan van waterverspilling" wordt genoemd terwijl voor het produceren van dierlijke producten 30 tot 40 keer meer water gebruiken nodig is dan voor de productie van plantaardige producten (productie 23).
- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt verder geschreven "*Zo is de totale landbouwsector goed voor 4% van alle CO2-emissie.*" Dit is een typefout of een valse voorstelling van de werkelijkheid. Volgens een rapport gemaakt in opdracht van de overheid in 2016 is het aandeel van de landbouw op de Nederlandse CO2-emissie in 2014 niet 4 maar **14%**. Ruim de helft daarvan is afkomstig uit de veehouderij (productie 24).

WELZIJN EN MILIEU

Een terugkerend spanningsveld ontstaat als aanpassingen omwille van het dierenwelzijn een nadelig effect hebben op het milieu. In Nederland is veel aandacht besteed aan het terugdringen van de ammoniakuitstoot uit de stallen. Gesloten stallen geven de beste resultaten doordat de lucht wordt gefilterd. Als dieren meer naar buiten kunnen, neemt de uitstoot van ammoniak toe. Ook de verplichting om stallen te voorzien van dichte vloeren in plaats van roostervloeren heeft een negatieve invloed op de ammoniakuitstoot en het milieu. In de Nederlandse veehouderij wordt al jarenlang onderzoek gedaan om voor dit spanningsveld een oplossing te vinden.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/dierenwelzijn/>

- **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** "Gesloten stallen geven de beste resultaten doordat de lucht wordt gefilterd. Als dieren meer naar buiten kunnen, neemt de uitstoot van ammoniak

toe". Dat is niet waar, het mengen van alle mest en urine in één grote put die zich onder de varkens bevindt, leidt tot vorming van ammoniak. De ammoniak is een van de hoofdredenen is dat veel varkens luchtwegaandoeningen ontwikkelen. De veel gebruikte luchtwassers verminderen weliswaar de uitstoot van ammoniak in de omgeving, maar doen niets aan het klimaat in de stal. Het kan ook anders, juist bij buiten lopende varkens. Zie het project van dierenarts en varkenshouder Kees Scheepens. Hij leert zijn varkens om te urineren en mesten op twee gescheiden plekken. Als urine en mest niet bij elkaar komen kan geen ammoniak ontstaan (productie 25). Dit geldt in dezelfde mate bij koeien. Zo geeft Wageningen Research Centre op de vraag hoe de ammoniakemissie omlaag gebracht kan worden het volgende antwoord: "Drijfmest, de mix van vaste mest en urine, is de belangrijkste bron van ammoniak. (...) Bovendien helpt het als vee in de wei staat (weidegang), want mest in de wei zorgt voor veel minder ammoniak dan mest die op stal wordt uitgescheiden."

4. Onjuiste, oneerlijke en/of misleidende uitingen ten aanzien van de effecten op de gezondheid dat het eten van (varkens)vlees met zich mee brengt.

DIERVOER

Voer voor dieren moet in principe aan dezelfde eisen voldoen als het voedsel voor mensen: voedzaam, smakelijk en veilig. Een uitgebalanceerd dieet is (ook) bij dieren van belang. Het streven is immers optimale productie van goed, lekker en veilig vlees. Eisen aan diervoeders zijn vaak zelfs nog strenger dan die aan de humane voeding.

In deze rubriek bespreken we een reeks onderwerpen die daarbij een rol spelen.

<https://www.vlees.nl/themas/diervoer-en-dierenwelzijn/>

- ➔ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt geschreven "Eisen aan diervoeders zijn vaak zelfs nog strenger dan die aan humane voeding." Dat is onjuist. In diervoer zit bijvoorbeeld vaak antibiotica, ook al is het wettelijk verboden om antibiotica als groeibevorderaar aan diervoer toe te voegen. In voeding voor humane consumptie zal dat zeker niet het geval zijn. Van de bijna 100 productiebedrijven (kippen, koeien en varkens) werd door de NVWA bij 43 bedrijven diergeneesmiddelen in het voer gevonden (productie 26).

VOER

Goed voer is essentieel voor gezonde dieren. In elke levensfase krijgt een varken voer, dat vakkundig is afgestemd op de behoefte. Verder hebben de varkens vrij toegang tot water.

Varkens eten in principe alles. De meeste varkens krijgen voer in de vorm van droge, geperste korrels. Sommige varkens krijgen brijvoer. Daarin worden vochtige bijproducten uit de voedingsmiddelenindustrie verwerkt, zoals tarwezetmeel, aardappelstoomschillen, wei uit de zuivelindustrie en bierborstel van bierbrouwerijen. De varkenshouder mengt deze met voermixen met vitamines en mineralen.

Voor het verwerken van diergeneesmiddelen in voer is een erkenning nodig en een bewijs van een dierenarts. Antibiotische middelen in varkensvoer zijn verboden.

Veel voerproducenten hebben een erkenning voor Good Manufacturing Practice International. Dit is een waarborg voor een goede basiskwaliteit, is gebaseerd op ISO-9001 en voldoet aan de eisen van het HACCP-kwaliteitssysteem.

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er wordt geschreven “Antibiotische middelen in varkensvoer zijn verboden.” Dat is onjuist. Antibiotica als groeibevorderaar toevoegen aan voer is inderdaad verboden, maar op advies van de dierenarts mag antibiotica nog steeds door het voer gemengd worden. Dat gebeurt nog heel regelmatig. Recent bleek dat ook ander voer hierdoor vaak medicijnen bevatten, terwijl het er eigenlijk vrij van moet zijn. Dit komt doordat ladingen voer die na een op attest gemengd medicatie-voer in de fabriek geproduceerd worden, ook vervuild raken met antibiotica (productie 26).

Bezoekers van varkensbedrijven moeten douchen en krijgen speciale kleding. Ook gelden eisen voor het reinigen en ontsmetten (R&O), zoals van de lege stallen voordat er nieuwe biggen / varkens komen. De bedrijven worden vier keer per jaar gecontroleerd door de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD).

<https://www.vlees.nl/vlees/varkensvlees/bij-de-boer/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** “De bedrijven worden vier keer per jaar gecontroleerd door de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)”. Hier wordt ten onrechte gesteld dan wel de suggestie gewekt dat medewerkers van de GD 4 x per jaar ieder varkensbedrijf bezoeken. Dat is niet waar. Slechts bij hoge uitzondering komt een inspecteur van de GD (tegen betaling) het bedrijf bezoeken. Wat er

waarschijnlijk bedoeld wordt, is dat het verplicht is om elke periode van 4 maanden (dus 3x per jaar, geen 4x) een aantal bloedmonsters in te sturen voor onderzoek op de ziekte van Aujeszky (een ziekte waar Nederland vrij van is). Dit mag overigens ook bij een ander laboratorium (Veterinair Laboratorium Gelderland) onderzocht worden. De uitkomst van dit bloedonderzoek zegt verder niets over de gezondheidsstatus van het bedrijf (zie productie 27). Door de wijze van formulering ontstaat bij de gemiddelde consument ten onrechte het idee dat er strikt wordt toegezien op naleving van wet- en regelgeving door middel van fysieke controles op het bedrijf door een onafhankelijk laboratorium. Dat is niet zo.

Het virus wordt doorgaans overgedragen via vervuild water; veelal is dat in niet westerse landen. Hepatitis E wordt, voor zover bekend, niet veroorzaakt door het eten van (varkens)vlees, zeker niet als dit voor de consumptie goed verhit is, wat gebruikelijk is.

<https://www.vlees.nl/themas/diergezondheid/varkens/hepatitis-e/>

Epidemiologische gegevens laten geen relatie zien tussen humane gevallen van Hepatitis E (type 3) en de consumptie van varkensvlees. Virussen overleven geen verhitting. Als varkensvlees (of andere voedingsmiddelen) op de juiste wijze wordt bereid (verhit door bakken, braden etc.) dan worden alle virussen gedood.

<https://www.vlees.nl/themas/diergezondheid/varkens/hepatitis-e/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** In juli 2017 bracht de European Food Safety Authority naar buiten dat de consumptie van rauw en onvoldoende verhit varkensvlees en -lever de meest voorkomende oorzaak van hepatitis E in de EU is (productie 28). Onderzoek van de bloedbank in 2013 liet zien dat 27% van de Nederlandse bloeddonors een infectie met HEV heeft doorgemaakt. Varkenslever en varkensworsten zijn de belangrijkste HEV-risicoproducten waardoor mensen besmet kunnen raken. Uit onderzoek van Sanquin en de NVWA in 2016 blijkt dat respectievelijk 78-83% van commerciële leverworsten en 80% van de varkenspatémonsters besmet is met HEV. Kortom, blijkbaar wordt varkensworst en varkenslever in de praktijk vaak onvoldoende verhit. En mede daarom is varkensvlees de hoofdoorzaak van humane hepatitis E. Op een website over vlees is het uitermate belangrijk deze risico's correct aan de consument over te brengen, in plaats van ze te bagatelliseren en ontkennen, zoals vlees.nl hier doet.

HUMAAN

Er zijn veel soorten antibiotica, die in de regel specifiek zijn voor hetzij de dierhouderij, hetzij de humane gezondheidszorg. Middelen die voor beide van belang zijn (derde en vierde generatie middelen), heeft de veehouderij volledig uitgebannen om een mogelijke impact op de volksgezondheid te voorkomen. Risico's van resistentievorming voor de volksgezondheid komen met name nog door het gebruik van antibiotica in de (eigen) humane geneeskunde.

<https://www.vlees.nl/themas/vlees-gezondheid/antibiotica/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Er staat: "Risico's van resistentievorming voor de volksgezondheid komen met name nog door het gebruik van antibiotica in de (eigen) humane geneeskunde". Dit is onjuist. De multiresistente ESBL producerende bacterie (kortweg ESBL) is sterk in opkomst, mede door de grootschalige inzet van breed werkende β -lactam antibiotica in de veehouderij. Van alle met MRSA besmette ziekenhuispatiënten is 59% besmet met vee-gerelateerde MRSA (v-MRSA). De meerderheid van deze patiënten is waarschijnlijk besmet door direct contact met varkens. V-MRSA komt bij 23% tot wel 81% van de Nederlandse varkenshouders voor. Ongeveer 40% van de varkens in Nederland is besmet. Hierdoor is zo'n 38% van de varkenshouders MRSA-besmet en komt de bacterie op ongeveer 11% van het varkensvlees voor. Bij aankomst bij het slachthuis bleken uiteindelijk 83% van de varkens besmet; van de onderzochte slachthuizen bleek 100% besmet (zie productie 29). Ook de resistentieontwikkeling bij E-coli leidt wereldwijd tot grote zorg. Uit het jaarlijkse onderzoek van het CVI blijkt dat in 2015 op varkensbedrijven nog steeds sprake is van zeer hoge resistentiepercentages van E. coli voor verschillende soorten antibiotica, zoals tetracycline (45% resistent), sulfamethoxazol (40%), trimethoprim (36%) en ampicilline (29%). Daarnaast is maar liefst 34% van de bij varkens geïsoleerde E-colibacteriën multiresistent voor drie of meer verschillende soorten antibiotica. Dit soort bacteriën worden superbugs genoemd en dit is een enorme bron van zorg. Ter vergelijking: bij melkkoeien, waar veel minder antibiotica wordt gebruikt, zijn vrijwel geen van de gevonden E-colibacteriën resistent tegen deze antibiotica – laat staan multiresistent.

MAATREGELEN TEGEN SALMONELLE

Salmonella wordt in de hele voedingsmiddelenketen beheerst met kwaliteitssystemen, monitoring en controles.

<https://www.vlees.nl/themas/vlees-gezondheid/salmonella/>

→ **Onjuist, misleidend en/of oneerlijk.** Beheersing wordt wel geprobeerd maar lukt maar matig. 0,7% van het varkensvlees in Europa is besmet met Salmonella. In Nederland ligt dit percentage met 4% een stuk hoger. Varkensvlees is vaak de oorzaak geweest van uitbraken van Salmonella. 'In Nederland wordt de bijdrage van varkens op 22% van het aantal salmonellose-patiënten geschat' zegt de NVWA in haar Risicobeoordeling van de roodvleesketen, 2015 (productie 30).

CONCLUSIE

De website Vlees.nl is bedoeld om het imago van (de productie van) varkensvlees te bevorderen. Er wordt reclame gemaakt. De wijze waarop dit wordt gedaan is echter in strijd met de NRC. Vele uitingen zijn onjuist, oneerlijk en/of misleidend en zodoende in strijd met de artikelen 2, 7 en 8 NRC. Er wordt een te positief beeld geschetst van de productie van varkensvlees. Vlees.nl stelt – onder meer - dat er gewoon goed met dieren wordt omgegaan, dat de dieren zich prettig voelen, dat de varkens geen pijn of stress ervaren bij de slacht, dat alleen gezonde dieren goedgekeurd worden voor consumptie, dat varkensvlees duurzaam is etcetera. Dat is aantoonbaar niet juist, oneerlijk en/of misleidend.

De gemiddelde consument geeft aan dierenwelzijn en milieu belangrijk te vinden. Mensen maken zich zorgen nu er steeds vaker "vleeschandalen" naar buiten komen via de media. Vlees.nl speelt daarop in en wil haar eigen imago bevorderen. Het is – nogmaals – haar goed recht om dit te willen proberen. Echter, de consument mag niet worden misleid door middel van reclame waarbij een te positief beeld wordt geschetst van de wijze waarop varkens in de reguliere varkenshouders leven en worden gedood of van de negatieve milieueffecten dat het eten van varkensvlees met zich meebrengt. Stichting Varkens in Nood is van oordeel dat de vele in deze klacht genoemde uitingen aangepast of verwijderd moeten worden zodat er van oneerlijke voorlichting geen sprake meer is.